

pečeh, na Mangartu se je nekdo leta 1906 ubil med plezanjem, dve leti pozneje je **Andrej Komac-Mota** na Hudi Ravni pod Vršičem zmrznil, sredi avgusta 1908 je **Karel Wagner** sam plezal v Severni steni Triglava in umrl zaradi notranjih poškodb. Planinci so do začetka druge svetovne vojne v gorah utonili, spodrsnili na snegu, travji, skrotju ali skalah in se ubili, izgubili življenje v neurjih in snegu, zaradi izčrpanosti in utrujenosti v viharju, pobilo jih je padajoče kamenje, izginili so preprosto neznanokam, se izgubili v temi in zmrznili, tavalii po megli, dokler niso izčrpani omagali in umrli,

padli po skalah, ko so šli iskat planinsko cvetje, predvsem planike, kar precej jih je pobral snežni plaz (od tega največ, kar debet hkrati, konec marca 1937 na Storžiču), ubijali so se na turnem smuku pa tudi na šmarnogorski Grmadi, na znamenitem vadblišču Turne.

Planinci so se ubijali na Triglavu in Grintovcu, na Mrzli gori in Brani, v Planjavi in Travniku, v Stenarju in Komarči, pa tudi na Lubniku, Begunjščici, Uršliji gori, Mali planini, Komni in na Raduhi. Zato seveda ne bi smeli podcenjevati nobene gorske poti, pa naj bi bila navidez še tako lahka in preprosta.

GORNIŠKA POT, DOLGA DOBRIH ŠEST DESETLETIJ

VRELEC SPOMINOV IZ ZAKLADNICE DOŽIVETIJ

DUŠAN VODEB

Spomini so gorniku neprecenljiva dragotina, ko odhaja in se polagoma poslavlja od gorskega sveta; resnični gomiški zaklad, ki enako osrečuje transverzalca kot himalajca, saj so le njuna pota različna. Gorniška pot pa nima zaključka in se še v spomnih nadaljuje.

Zato je potrebno izkoristiti čas, izkoristiti mladost, izkoristiti zdravje, pri tem pa ne izsiljevati sreče; tveganju se seveda ni mogoče ogniti. Goram se je treba približevati spoštljivo in z ljubeznijo. V gorah je vse živo, vse živi svoje življenje; še skala je živa. Včasih težavna, krhka in neizprosna, tako da jo rotiš, naj bo s teboj prizanesljiva: samo še en prijem naj zdrži, da se boš potegnil navzgor in na varno.

ZAUPANJE SREČI

Moja gorniška doba je bila dolga dobrih šest desetletij - kot prenekateri življenjski vek. Najprej so me vabile stene in sem romal vanje s plezalno vrvjo. Potem je prišla vojna in vsa leta sem hrepenel samo po miru, po svobodi, po gorah, po Julijcih. Neprenehoma sem mislil nanje - z osnovnim vodilom po častnem preživetju.

Sreča mi je bila naklonjena, dočkal sem konec morije, dočkal sem svobodo. Prišel je tisti najlepši mesec maj, ko se je vse smejalo v pričakovanju novega življenja. In kmalu nato, v juliju, sem se že lahko vnovič napotil v gore. Visoka Rateška Ponca me je prva sprejela v svoje naročje. Nepozaben je tisti sončni dan, ko sem se na vrhu zleknil in se voljno prepustil svojim mislim. Po štirih letih vojne sem naposled spet v objemu gora, sredi veličastne lepote juljskih vrhov! To je bil vrhunec moje gomiške sreče.

Toda nepričakovano se je v mojem življenju vse sprevrglo. Preveč je bilo naporov in pomanjkanja v letih vojne. Telo ni vzdržalo, klonilo je in moral sem se ukloniti dolgotrajnemu zdravljenju. Novih moči sem iskal na Pohorju in v Martuljku. Bilo je hudo, nisem pa popustil in nisem izgubil vere v ozdravitev.

V gore sem začel hoditi sam, to mi je postala navada in počutil sem se prijetno. Povrnilo se mi je zaupanje vase, v varno hojo, in to me je tudi moralno dvignilo. Odkrival sem nove gorske prehode in skrite gorske poti, tudi tiste, po katerih so nekoč hodili stari lovci in gonjači. Spoznaval sem Trento, Bohinjske gore, predvsem pa Martuljek. Kamor sem stopil, povsod je bilo nekaj novega, gorski svet se je odstiral v novi podobi. In večji ko so bili takrat napor, lepši so danes spomini. Opazoval sem tudi divjad na njihovih stečinah, medtem ko si je iskala sočno pašo ali pa se razposajeno igrala in plesala po snežnih strminah.

Sreča mi je bila povsod naklonjena; bila je moja stalna spremljevalka, v gorah, med vojno in sploh v življenju. Zaupal sem ji pri vseh odločitvah in nikdar me ni zapustila. Posebno srečo sem imel, ker sem imel za prijatelja takšna gornika, kakor sta bila **Miran Cizelj** in **Uroš Župančič**.

OTIPLJIVI SPOMINI

Moj gorski svet ni bil posebno velik; pravzaprav je obsegal le Julijce in nič čudnega, če sem se kar sam imenoval za otroka Triglavskega narodnega parka. V tem prelestnem kotičku slovenske zemlje sem našel prav vse, kar sem iskal kot gornik in človek.

Večkrat sem moral odgovarjati na vprašanje, kako da nisem bil nikoli na Matterhornu. Pa

sem še sam odvrnil z vprašanjem, kako to, da spraševalec ni bil na grebenih Rokavov ali na Temenu, visoko nad dolino Krme, ali pa vsaj na Vrtaškem Slemenu. Kdo ve, na katero stran bi se po teh vprašanih povesila tehtnica. To je stvar osebne gornikove odločitve. - V Julijcih je vse naše, zato tudi moje, domače: kot bi hodil doma po vrtu v najlepšem mesecu, ko je v njem polno cvetočih vrtnic. In kaj je lahko lepše kot zima v Martuljku, ko pihajo vetrovi z juga in dvigujejo mogočne snežne grive, tako da se potem bele gore rišejo na jasnem modrem nebu kot veličastna kulisa! Meni je bilo дано, da sem bil v takem vremenu in kot prvi človek pozimi na Frdamanih policah.

Prijetno je v takšnih spominih objemati kraljestvo naših gora.

V množici mojih vidnih, »otipljivih« spominov je na prvem mestu planinska knjiga. Toliko se jih je nabralo, da mi med našimi težko katera manjka. To so pisna izročila slovenskih gornikov in nanje sem res ponosen. Poseben užitek je, ko lahko s police vzamem katerikoli letnik Planinskega vestnika, tudi prvega iz leta 1895.

Slovenci se ne bi mogli ponašati, da smo ponosen narod gornikov, če tega ne bi mogli podpreti s tehtno pisano besedo. Z besedo, s klenimi zapisi in z umetniško fotografijo. Vsa paleta doživetij slovenskih gornikov je zajeta v njih in ob prebiranju doumevamo, kako so v skalah, v snegu in ledu zorele osebnosti. Premalo se še zavedamo, kakšno bogastvo imamo v pisani besedi.

Pogosto se sprašujem, katera je tista naša planinska knjiga, ki me venomer privlači. Težko bi na to vprašanje odgovoril, kajti vsaka je po svoje mikavna in popolna. Morda najpogosteje jemljem v roke knjige **Marijana Lipovška**, Nejc-a Zaplotnika in **Jake Čopa**.

TAKRAT JE BILO VSE PRVIČ

Med mojimi spominki je tudi nekaj planik. Te čudovite gorske cvetice so me spremljale na mojih odročnih gorskih poteh. Včasih sem katero utrgal, z leti pa je nastal šopek in tako danes ne vem več, od kod sem katero prinesel. Zagotovo pa vem, da je med njimi tista prva planika, ki sem jo utrgal nad Zabraško planino, ko jih je bilo še na tisoče v travi ob strmi poti k Prešernovi koči na Stolu. Takrat smo gozdovniki taborili ob Završnici pod Stolom, Stol pa je bil moj prvi vrh z višino nad 2000 metrov, na katerega sem stopil.

Ker sem kljub otroškim letom še kar dobro hodil navkreber, so me starejši gozdovniki iz tabora vzeli s seboj na Triglav. Takrat je bilo vse prvič: prvič sem šel skozi Mojstrano, idilično vas na izteku treh dolin, prvič sem bil v Aljaževem domu in prvič v koči na Kredarici, kjer smo prespali.

Med planinci je bila v tistih časih navada, da so vstajali zelo zgodaj. Za kočo na Kredarici in pristop na vrh Triglava pa je to pravilo še bolj držalo. Za posebno planinsko doživetje je namreč veljalo, če si z vrha Triglava ugledal morje. To pa je bilo možno, če si bil pri Aljaževem stolpu že ob svitu, ko je bilo ozračje še povsem mirno in čisto. Zato smo tudi mi vstali navsezgodaj. Toda ko smo stopili iz koč, smo se znašli v gosti megli, iz katere je pršelo. Bilo je mrzlo in pihal je močan veter, jaz pa sem bil v tenkem puloverju, v kratkih hlačah in kratkih nogavicah. A vse je bilo takrat prvič in tako tudi mraz in megla.

Do Malega Triglava smo se vzpenjali počasi in disciplinirano. Na Malem Triglavu pa se je potem začelo. Mlad človek je že tak, da želi tekrovati, da želi biti prvi, najboljši. Tako je bilo tudi z našo skupino gozdovnikov. Kdo bo prvi na vrhu Triglava, tuj stolpu? Naenkrat sem bil povsem sam, nikogar ni bilo pred menoj in nikogar za menoj. V neznanem skalnem svetu sem bil, v megli in mrazu. Pri dvanajstih letih me je postalo strah in oblike so me solze. Takšen sem potem prilezel do stolpa in takšen je spomin na moj prvi pristop na vrh Triglava.

Gozdovniška organizacija in njeni poletni tabori so bili odločilni za moje gorništvo. Kadar smo gozdovniki taborili v Gornji Savski dolini, v Kranjski gori in Martuljku, smo pridno obiskovali julijske vrhove. Ko smo taborili v Kamniški Bistrici, pri Stahovici, smo hodili v Kamniško-Savinjske Alpe, in ko smo taborili ob Završnici nad Žirovnico, smo prehodili karavanške vrhove. Tako smo bili leta 1933, ko smo taborili Na Rutah nad Kranjsko goro, že kar dobro pripravljene za bodoče, drznejše obiske gorskih vrhov.

VONJ PO KONOPLJI

V gozdovniški tabor Na Rutah je nekdo v tistem letu prinesel »Naš alpinizem«, knjigo skalašev, ki je pravkar izšla. V njej so bile nazorno upodobljene naše stene, vrisani in opisani so bili plezalni vzponi z imeni prvih pristopnikov, v njej so bila imena naših plezalcev, težavnostne stopnje in še marsikaj. Še nobena knjiga me ni do tedaj tako prevzela, kot me je »Naš alpinizem«. Brali in proučevali smo jo v taboru še zvečer pri svečah. Ta knjiga nas je spodbudila, da smo se potem odločili za plezanje v gorah in za vstop v vrste alpinistov. Štirje v taboru smo kazali največ zanimanja in navdušenja: Savo Domicelj, Lev Geržinič in midva z Miranom Cizljem. Izbrali smo si že tudi prvo plezalno smer: kamine v Mojstrovki, ker je bila Mojsrovka najbližja našemu taboru.

Tehnično smo bili na plezanje povsem nepripravljene. Od taboročih smo si posodili denar in zaprosili **Adija Klojčnika**, ki je imel režijsko karto na železnici, da se je odpeljal v Ljubljano

k Alpinu in nam kupil vrh. Zjutraj se je odpeljal, pri popoldanskem vlaku pa smo ga nestrpno čakali vsi štirje na železniški postaji v Kranjski gori. Vlak se še ni ustavil na postaji, ko je Adi že veselo mahal z vrvo iz vagona. Plezalna vrva je bila res čisto prava, konopljena, vita, 16-milimetrska. Takrat sem prvič zaznal duh po konoplji, ki me je potem spremljal leta in leta v različnih stenah vse do konca, kajti najlonske vrvi nisem nikoli imel. Plezalno vrvo smo potem od postaje nosili izmenoma vsi štirje kot majhnega otroka: naj Kranjskogorci vidijo, kakšno dragocenost imamo!

Ta sedaj že naša plezalna vrva pa je imela eno samo pomanjkljivost: bila je namreč dolga le 30 metrov. To pa je premalo za štiri v navezi. Toda takoj smo se spomnili, da imamo v taboru dolgo vrvo, tako za obešanje perila, in problem plezalne vrvi je bil za nas rešen.

Še težje vprašanje v naši plezalni opremi so bili plezalniki. V tistih časih še ni bilo gojzarjev z gumijastimi podplati, ampak se je bilo treba v skalah preobuti v plezalnike s polstenimi podplati, gojzarje pa spraviti v nahrbtnik. Nekdo se je spomnil, da bi si lahko plezalnike izdelali sami, in sicer tako, da bi si na stopala prisili in pritrtili več plasti jute oziroma vrečevine. In že smo spet hiteli v Kranjsko goro po vreče, šivanke in vrvice. Še pozno v noč smo potem

šivali te »plezalnike«, zjutraj pa smo že kmalu po četrti uri hiteli na Vršič, naprej na Vratca in h kaminom v Mojstrovki.

Kaj vse se je takrat dogajalo v kaminih Mojstrovke, na prvem plezalnem vzponu mariborskih gozdovnikov! To je zgodba za zgodovino, za smeh! Na vrhu Mojstrovke, koder je takrat potekala državna meja, so nas pričakali italijanski vojaki z godbo in koračnico.

GORNIŠKA POT PLANICA-POKLJUKA

V spominih se človek najraje ustavlja pri takšnih dogodkih, ko je bilo vse prvič ali pa v neznanem gorskem svetu.

Mojim gorniškim spominom se je na koncu pridružila še gorniška pot iz Planice na Pokljuko. Tej gorniški poti sem posvetil poseben album, v katerem je vse zabeleženo in ponazorjeno s slikami. V njem je na poseben način zajeto vse moje gorniško življenje. V njem so gozdovniki, je lepota naših Julijcev, so gorske stene, je moj alpinizem, alpinistični odsek in prijateljstvo z Miranom Cizljem in Urošem Župančičem. Na poti Planica-Pokljuka so se mi odpirali vedno novi in neznani pogledi in polnili zakladnico doživetij, ki mi je sedaj, ko se mi vrhovi odmikajo v nedosežnost, neusahljiv vrellec spominov.

KAKO NAJ NAVDUŠIMO OTROKE ZA HOJO PO PLANINAH IN STRMINAH

PUSTOLOVŠČINE GORSKEGA SVETA

Otroci že dolgo hodijo bodisi s starši bodisi s skupinami vrstnikov pod vodstvom izkušenih pedagogov in gornikov v gore. V Nemški planinski zvezi (DAV) pa so že pred nekaj leti sklicali srečanje, na katerem so razpravljali izključno o najmlajših obiskovalcih gorskega sveta. To temo so osvetlili z vseh mogočih zornih kotov; ko so se udeleženci razšli, so ugotovili, da njihovo srečanje ni bilo neuspešno.

Posledice so zdaj že občutne in vidne: v gorah se je po statistikah znatno povečalo število otrok, prav tako je v gorah bistveno več družin, s čimer je med drugim poskrbljeno za to, da se iz aktivnega planinskega življenja ne umaknejo tisti člani, ki so si ustvarili družino in je kajpada nočejo zanemariti.

V nemških planinskih društvih se aktivni člani vodstev ukvarjajo s planinskimi družinami in jih dobesedno zasipajo s ponudbami: ponujajo manj obiskovane planinske koče, kjer se je mogoče ustaviti za nekaj ur ali nekaj dni, in odsvetujejo preobremenjene planinske koče, kar je koristno tako za planinske oskrbnike kot za obiskovalce z otroki.

Nemška planinska organizacija je storila marsi-

kaj, da bi svoje planinske družine seznanila s čimveč možnostmi obiskovanja gorskega sveta, od česar bi imeli koristi predvsem (ali pa tudi) otroci. Njeni propagandisti so napisali vrsto člankov v časopise, izdali brošuro »Z otroki v kočah«, potem pa so sklenili posneti še film, ki naj bi predstavil predvsem doživljajsko planinarjenje in ne sopenje proti vrhovom, kar je pogosto cilj starejših. V središču pozornosti so bila zato doživetja narave in bujenje zanimanja za gorsko prinaravo z vsemi dražmi.

Planinci so našli simpatizerje pri Evangeličanski televiziji na Bavarskem, kjer so bili navdušeni nad zamisljivo. Našli so takojšen termin za snemanje in tudi za oddajanje na RTL Plus in SAT 1. Tako je nastal 20-minutni film, v katerem je sodelovalo več družin z otroki, ki so potovali po gorskem svetu, malo po načrtih in malo na divje, pri tem odkrili kraško jamo in potoček, ki so mu sledili po gorski divjini, na drugo stran prepada pa so prišli z lastno žičnico, ki so jo izdelali na kraju samem. Otroci so bili kajpada karseda navdušeni nad vsakršnimi aktivnostmi v gorskem svetu. K temu sodi tudi iskanje in spoznavanje nenavadnih kamnov. Posebno do-